

<https://doi.org/10.53656/his2021-4-2-batta>*View Over the Balkan Peninsula
Поглед над Балканите*

УЧАСТИЕ НА ДРУЖИНИ ОТ СЪСТАВА НА 11-И МАРШЕВИ ПОЛК В БОЕВЕТЕ ЗА ОВЛАДЯВАНЕТО НА УКРЕПЕНИТЕ ПОЗИЦИИ В РАЙОНА НА ГРАД МАЧИН ПРЕЗ ЯНУАРИ 1917 Г.

Доц. Мануш Христов*Висше военновъздушно училище „Георги Бенковски“*

Резюме. Изследването е посветено на малко известни факти, свързани с участието и приноса на дружините от състава на 11-и маршеви полк за удържаната победа в боевете за овладяване на силно укрепените позиции в района на Мачин. Посочените данни идват да запълнят оформилата се ниша в проучванията относно участието на маршевите части, и по-конкретно – на 11-и маршеви полк в боевете, като част от състава на 3-а армия. Представената информация спомага за изясняване и допълване на общата картина на събитията на фронта чрез разкриване на конкретни подробности от хода на бойните действия, които до момента не попадат в обхвата на вниманието на научните среди. Създава се и добра основа относно формирането на обосновани изводи за значимостта на постигнатата победа. Въведени са в обращение архивни материали, които разкриват нови факти относно бойните действия в района на Добруджа. Представените кратки сведения за маршевите части и бойния път на полка спомагат за изясняване същността и предназначението на тези войскови единици, като се отчита фактът, че наличната информация за тях е недостатъчна.

Представените данни в по-голямата си част се основават на материали от ДВИА – Велико Търново, които се допълват от изследванията на български и руски автори, както и на участници в описаните събития като подполковник Димитров и генерал Зайончковски.

Ключови думи: 11-и маршеви полк; пехотна дружина; 3-а армия; подразделения; Добруджански фронт; Първа световна война; Българска армия

Повече от едно столетие ни отделя от едно епохално събитие в историята на човечеството, каквото безспорно е Първата световна война.

За хода на бойните действия по време на войната има достатъчни по обем и тематика изследвания от много български автори. Един най-общ преглед на заглавията, посветени на участието на България и нейната армия в Голямата вой-

на, показва, че са насочени в по-голямата си част към факти и събития, които са по-крупни по мащаб и донякъде утвърдили се със своята популярност. По аналогичен начин стоят нещата и при отразяване участието на различните войсковы единици в бойните действия. Повечето от материалите са посветени на по-крупните по състав части, съединения и обединения или такива, които са се утвърдили със своята номерация, наименования и боен път. Прави впечатление обаче, че по отношение на някои категории части проучванията са от по-общ характер и не са конкретно насочени, и по-точно фокусирани към задълбочено и детайлно представяне на тяхното участие и заслуги. Споменавания има, но те са най-често на фона на общите събития и съвместни действия в хода на боевете, които са обект на проследяване. Това с голяма степен на категоричност може да се каже по отношение на маршевите полкове.

По ред обективни и субективни причини написаното за техните заслуги и боен път във войната остава в сянката на редовните части от Действащата армия и те са оцетени по отношение на целенасочените и подробни проучвания за тяхната дейност и приноси.

На базата на това убеждение се извежда и целта на настоящото изследване. Тя съсредоточава основните усилия към представяне участието на дружините от състава на 11-и маршеви полк в едни от важните и ключови боеве, водени от 3-а армия в района на Мачин, а също така и да се очертае техният принос за удържаните победи.

1. Кратки сведения за маршевите части, създаването на полка и неговия боен път

Осъществено предидшно проучване недвусмислено разкрива, че маршевите части изиграват изключително важна роля за попълване на загубите, които са понесени в хода на бойните действия и за осигуряване на подготвени кадри. В синтезиран вид може да се каже, че в качеството си на учебно-бойни полкове те имат за своя първостепенна задача да предоставят военно обучен състав, който поради ред причини не е бил свикан под знамената. Същевременно обаче, след като преминат през организационно и бойно сглобяване и се попълнят с полагащия им се състав, въоръжение и материални запаси, маршевите части се отправят за фронта, където изпълняват бойни задачи наравно с останалите полкове и дивизии.

Сформирането на 11-и маршеви полк се осъществява в изпълнение на заповед по Действащата армия №403/10.07.1916 г. На това основание щабът на 12-а сборна дивизия издава предписание №3151, което се позовава на отдадената под №3123 заповед по 3-а отделна армия. С тези документи се обявява създаването на полка. Съгласно съдържанието на посочената заповед по Действащата армия новосъздадената част ще носи наименованието „11-и маршеви полк“, а сборното съединение (Сборната дивизия), в чийто състав се включва, се преименува на „12-а пехотна дивизия“.¹⁾

В периода от сформирането си до деня на заминаването за фронта частта провежда стрелби и учения. Успоредно с това протичат довършителни дейности в строево и домакинско отношение.²⁾

На 21 септември 1916 г., съгласно телеграма №5016 от щаба на 12-а пехотна дивизия, полкът напуска пункта си за постоянна дислокация в град Плевен. Натоварен на влакова композиция, той отпътува за Добруджанския фронт и на 26 септември пристига в разположението на 3-а армия.³⁾

Първият бой на полка е на 4 октомври в района на село Амузача. Впоследствие участва в боевете за удържане на позицията южно от Топраисар, след което води настъпателни действия в същия район. Участва в отбраната на позицията Бериш тепеси (кота 145), както и в удържане на участъка от позицията, разположена североизточно от с. Балтажески, с последващо настъпление срещу оттеглящия се противник.

Динамиката на фронтното ежедневие следва полка и през новата 1917 г. В началото на месец януари подчинените му дружини изпълняват задачи в състава на 3-а бригада от 4-а пехотна дивизия, които са част от боевете на 3-а армия за овладяване на гр. Мачин, а впоследствие – и в преследване на противника към Галац и Браила.

2. Състояние на оперативната обстановка на Добруджанския фронт в края на месец декември 1916 г.

В обобщен вид, положението се характеризира с предприетото настъпление от войските на Централните сили.

За сломяване на противниковата съпротива при Мачин и за овладяването на предмостовите позиции щабът на групата армии „Макензен“ отдава заповед да се привлече за участие наличната свободна артилерия. Необходимостта от такава стъпка се обуславя от значителните сили на руската армия, които са съсредоточени в района. Според постъпилите разузнавателни данни са развърнати за действие 61-а пехотна дивизия, 1-а казашка бригада и 10-а сибирска дивизия.⁴⁾

Със специално адресираната до 3-а армия телеграма №5206/31.12.1916 г. Щабът на Действащата армия информира командващия 3-а армия за получената от Паул фон Хинденбург телеграма, в която се отбелязва следното: „Заемането на последното укрепление при Мачин е от решаващо значение за военните действия на Дунава. Не мога да скрия, че напредването на българската армия не оправда моите очаквания. Групата „Макензен“ заповяда отново на 3-а армия да атакува. Аз моля и Ваше превъзходителство лично да въздейства в това отношение на 3-а армия“⁵⁾.

В действителност, причините за описаната ситуация имат обективен характер и са предизвикани от условията, в които оперира обединението. Местността е труднодостъпна, а противникът оказва упорита съпротива на предварително

подготвените позиции. Допълнителни затруднения създава и отсъствието на планинска артилерия, настъпилата умора след 15 дневни походни движения и боеве, както и липсата на пътища и отдалечаването от снабдителните пунктове⁶⁾.

На фона на така описаните трудности, руските войски продължават да развиват в инженерно отношение отбраната си по височините северно и източно от Мачин. По цялото протежение от Мачин, до кота 105, се наблюдават оборудвани позиции с устроени пред тях телени заграждения. На 1 януари 1917 г. е издадена оперативна заповед по армията №74, с която се разпорежда следното: „Утре, 2 януари, в 8 ч. преди пладне армията да атакува неприятеля, гдето го стигне и продължи преследването по петите към линията: Бужеку – Мачин – Браила“⁷⁾.

Във връзка с настъплението се предприема прегрупиране на силите. Едно от подразделенията на 11-и маршеви полк (2-ра дружина) остава за охрана на артилерията, а другите две са придадени към различни части с цел тяхното усиление. Като част от предприетите мерки в тази насока е и сформираният на 3 януари 1917 г. Сборен полк при 1-ва конна дивизия. В неговия състав са включени: 1-ва дружина от 6-и маршеви полк; 1-ва дружина от 11-и маршеви полк; 2-ра дружина от 48-и пехотен полк; 4-та дружина от 10-и пехотен полк; 4-та дружина от 31-ви пехотен полк. Във връзка с предстоящите действия е издадена оперативна заповед по Сборния полк №11/2.01.1917 г., в която се свежда задачата на частта по следния начин: „На поверения ми полк е заповядано да настъпи съвместно с 9-и германски полк и да атакува противника в североизточната част на град Мачин, а след това 9-и германски полк да атакува южната част на града“⁸⁾.

3. Участие на 1-ва пехотна дружина от 11-и маршеви полк в боя на 3 януари 1917 г.

На базата на така представената задача се разпределят отговорностите на подчинените подразделения. На 1-ва дружина от 11-и маршеви полк се възлага задължението да поддържа връзката между 6-и маршеви и Сборния полк, като следи действията на маршевата част и настъпи заедно с нея в междинната зона (югозападните склонове на височината), която влиза в участъка за предстоящите действия.⁹⁾

На дружината ѝ предстои да действа при изключително тежки теренни условия. Позицията на противника е оборудвана на единия от гребените на възвишението, което отстои южно от кота 364. Склоновете са открити и се отличават с липсата на каквито и да било гънки по тях, което не позволява скрито придвижване и възползване на предимствата от наличието на мъртви пространства на местността, по която ще се води боят.

Самата позиция е устроена от един ред окопи в пълен профил. По цялото си протежение е опасана от телени заграждения, които на места достигат до един-два реда, а на най-важните участъци – и до три. На направлението за настъпление на 1-ва дружина инженерните заграждения са от три реда. Подразделението

се разполага за нощувка през нощта на 2 срещу 3 януари на източния скат на едно от възвишенията, което отстои от неприятелската позиция на около 1800 крачки. 4-та, 1-ва и 2-ра рота са изведени в първа линия (ешелон), а 3-та рота се намира в дружинна поддръжка¹⁰⁾.

Силите и средствата, които са в наличност към 3 януари 1917 г., възлизат на 6 офицери, 4 офицерски кандидати, 689 подофицери и редници и 573 пушки. Тези сили и средства са недостатъчни, сами по себе си, поради една важна особеност. Тя произтича от това, че задачата, която е поставена, е почти непосилна за изпълнение поради липсата на организирано взаимодействие със съседа, който е разположен вдясно. В резултат на този пропуск от страна на старшия щаб се очертава една изключително неблагоприятна обстановка. В действителност, на дружината и на едно от подразделенията от състава на 6-и маршеви полк се налага да осъществят пробив в най-добре укрепената част от руските позиции, да обхванат впоследствие техния ляв фланг, след което да го атакуват. В случая понятието фланг има относителен характер, тъй като позицията, отбранявана от руските сили на север и североизток, продължава по труднодостъпни височини, срещу които настъпва 4-та преславска дивизия.¹¹⁾

Почти веднага, след като към 11 ч. на 2 януари 1917 г. вечерта по телефона е предадена заповедта по Сборния полк, командирът на 1-ва дружина свиква при себе си командирите на ротите, за да им сведе задачите. Командният състав е запознат също така и с реда за провеждане на настъплението. Една от ротите – 4-та, е назначена за направляваща и следва да поддържа взаимодействието със съседа вдясно предвид на това, че настъпателните действия ще се водят с изнесен десен фланг напред. Докато командирът разпределя задачите, по телефона е получено разпореждането на командира на полка, че дружината е назначена за направляваща.¹²⁾

В 6,15 ч. преди пладне настъплението започва при пълна тишина. Бойният ред е устроен по следната схема: 4-та, 2-ра и 1-ва рота се намират в бойна линия (ешелон); 3-та рота е изведена като дружинна поддръжка, като осъществява придвижване зад бойния ред на първолинейните подразделения на около 40 крачки. В момента, когато настъпващите достигат на около 100 крачки от предния край на противниковата отбрана, срещу тях е открит ураганен пушечен и картечен огън. Ротите са принудени да залегнат и откриват стрелба, като огънят се води посменно, за да може да се използва времето за самоокопаване. Някои от взводовете на 4-та и на 1-ва рота използват за прикритие малкия насип на междуселския път, който преминава в близост. Останалите ротите залягат на открития скат и буквално са подложени на поетапен разстрел. Показателен в това отношение е фактът, че повечето от трупите на загиналите български войници са простреляни с по няколко куршума¹³⁾.

Ситуацията запазва своя драматизъм в продължение на цели 8 часа. Ротите остават под огъня на противника от 7 ч. до 15 ч., без да получат някакво съ-

действие. По ред причини става така, че липсва артилерийска поддръжка на действията на дружината, която има за задача да настъпи срещу най-силно укрепения участък на руската позиция. Нещо повече, поради допуснати грешки в насочването няколко снаряда, изстреляни от собствената ни артилерия по разположението на противника, попадат сред залегналите на открито роти от дружината. Получава се странен парадокс: при създадената солидна артилерийска групировка, за която беше споменато, се оказва, че пехотата на този участък е оставена без огнева поддръжка. Реално погледнато, целият огън на артилерията е съсредоточен в равнинната част на противниковата позиция пред самия град Мачин. Тези факти са отразени в бойния дневник на 3-та армия с достатъчно критичен тон: „Усилената конна дивизия разполагаше със силна артилерия. Към нея имаше придадени 20 батареи, от които 12 тежки, когато противникът имаше не повече от 3 батареи. Въпреки това атаката се извърши със съвсем слабо съдействие от страна на артилерията и почти без никакво съдействие в най-силната и най-важната част на позицията – височините североизточно от град Мачин“⁽¹⁴⁾.

Усложненията настъпват не само от липсата на артилерийска поддръжка. Предвидените за действие по левия фланг на дружината части не предприемат настъпление поради това, че заповедта за нощната атака е отменена. Информацията, по някаква необяснима причина, не е сведена до дружината. При тези обстоятелства тя е принудена да действа изолирано, без каквото и да е съдействие, с изключение на ротата от 6-и маршеви полк, която още в самото начало на боя действа по изпълнение на поставената обща задача⁽¹⁵⁾.

В бойния дневник на 3-та армия може да се прочете следното: „Тази атака обаче е била отменена по донесение от началника на дивизията по причина на умората по частите (телеграма №1030). Но това, което заслужава да се отбележи, е свързано с факта, че атаката се отменя, след като частите са били тръгнали и на 1-ва дружина от 11-и маршеви полк заповедта за това не е била предадена. Последната атакува сама в най-силната и владена част на позицията, като е посрещната с извънредно силен пехотен и картечен огън и изведнъж дава голямо число убити и ранени“⁽¹⁶⁾.

Единствената огнева подкрепа в сложната обстановка подразделението получава от картечната полурота, която му е придадена. При това тя води огън от старата позиция, от която е предприето настъплението, поради невъзможността картечните разчети да водят огън в движение. Обстановката непрекъснато се усложнява. В продължение на осем часа дружината остава залегнала на открития скат, на разстояние от сто крачки от телените заграждения, под ожесточения огън на противника. Пушечната и картечната стрелба не са единствената заплаха. С всеки изминал час нараства вероятността отбраняващите се да предприемат контранастъпление. Една стремителна атака по левия фланг, дори със силите на една-единствена пехотна рота, може да се окаже фатална. Само липсата на

инициатива у противника спасява подразделението от буквално унищожение. Изход от драматичното положение е намерен едва към 15 ч. благодарение на промяната на обстановката пред участъка за настъпление на 48-и пехотен полк. Руските войски, които се отбраняват срещу тази наша част, са подложени на интензивен и точен огън от артилерията на 4-та преславска дивизия. Попадналият под обстрел противник не издържа и отстъпва от заеманата позиция, което разколебава и войските, които са заели окопите срещу 1-ва дружина. Възползвайки се от подходящия момент, в 15,40 ч., подразделението се вдига в устремна атака и овладява позицията, при което руските войници се оттеглят неорганизирано в северозападна посока към гр. Мачин¹⁷⁾.

Поради ред пропуски, които се забелязват в предварителната организация по провеждане на настъпателните действия, е пропиляна отдалата се възможност за преследване на отстъпващия противник с огъня на артилерията и от кавалерийските части. Във връзка с това, в бойния дневник на Трета армия недвусмислено се посочва: „Ако поне една батарея беше излязла на завладяната позиция или на по-задния гребен, то тя можеше да довърши разстройването на противника. Също така не взе никакво участие в преследването на противника и нашата конница, при всичко че и за нея имаше условия“¹⁸⁾.

Показателен за пропуснатата златна възможност е фактът, че нашите войски наблюдават как руската кавалерия, с извадени саби, сепуска срещу бягащите в паника свои пехотни части, за да възпрепятства тяхното безредно оттегляне. Единственото преследване, и то с огън, е предприето от страна на 1-ва пехотна дружина и придадените ѝ усиления. На овладяната от противника позиция са развърнати картечните разчети, които са подведени от изходния рубеж за атака. Тежките картечници, съвместно с пехотата, водят огън по единични и групови цели почти до смрачаване. След като прекратяват обстрела, подразделенията се установяват на заетата позиция, като се развърщат всичките в бойна част, без да заделят поддръжка. Вдясно от дружината се развърщат роти от състава на 6-и маршеви, а вляво – от 31-и варненски полк¹⁹⁾.

В резултат на боя е взета като трофей тежка картечница и са пленени около сто войници на противника. Загубите на дружината включват: убити – един офицерски кандидат и 62 подофицери и войници; ранени – един офицер и 96 подофицери и редници. Общо загубите възлизат на 160 човека, които, съотнесени към общия състав, взел участие в боя (573 военнослужещи), в процентно изражение достигат 28%²⁰⁾.

Забелязва се и още една тенденция по отношение на загубите. Тя намира израз в нарастване броя на починалите от раните си поради кръвозагуба. Основната способстваща причина за това е невъзможността ранените да получат медицинска помощ. Разпръснати на широк фронт, телата на убитите и ранените затрудняват назначената команда от дружината при тяхната евакуация от бойното поле. Това налага командирът на 11-и маршеви полк да разпорежда полковият

лазарет да се изнесе и да развърне превързочен пункт в района на скалистата височина, югоизточно от гр. Мачин. В тактически аспект, като цяло, резултатите са решаващи за изхода на боя, който нашите части и съединения водят за овладяването на позициите на противника в района на Мачин²¹⁾.

Въпреки незавидното положение, в което изпада съставът на дружината, може да се каже, че проявената устойчивост и смелост се оказват решаващи за крайния резултат на боя. От една страна, тяхното хладнокръвие и упоритост да стоят под обстрел цели осем часа на сто крачки от предния край на противниковата отбрана, действа негативно върху моралното състояние на противника, който е респектиран от този факт. Прагът на психическа устойчивост на руските войници в така създалата се своеобразна игра на нерви се оказва твърде нисък. Още при първите разриви на снарядите, изстреляни от артилерията от 4-та пехотна преславска дивизия, моментът на нервния срив настъпва, независимо че те са насочени към съседните позиции. Противникът, който се отбранява срещу нашето формирование, се огъва и се оттегля. Овладяната от 1-ва дружина позиция, оборудвана на височините североизточно от гр. Мачин, заставя руските войски да отстъпят по целия фронт на запад до Дунава и предоставя възможност на Сборния и на 9-и резервен германски полк да настъпят и на смрачаване да заемат града²²⁾.

4. Боят на 3-та дружина от 11-и маршеви полк на 3 януари 1917 г. североизточно от гр. Мачин

Участието в бойните действия в района на Мачин на другата дружина от състава на 11-и маршеви полк също е изпълнено с много динамика и самоотвержени действия.

На 1 януари 1917 г. 3-та дружина е придадена към 48-и пехотен полк и съгласно отдадената оперативна заповед по частта в същия ден настъпва от района на каменните кариери в направление на кота 364. Подразделението е натоварено със задачата да поддържа връзка при настъплението по левия си фланг с 6-и маршеви полк, а по десния – с 1-ва дружина от 48-и пехотен полк. Действието се развиват успешно и към 10 ч. котата е овладяна без бой след оттеглянето на развърналия се на нея противник. В края на деня дружината се установява за нощувка на позицията, която е разположена на северозападните склонове на овладяната кота 364²³⁾.

На следващия ден – 2 януари 1917 г., тя отново е в състава на 48-и пехотен полк и получава нова задача. В съответствие с дадените указания предприема настъпление срещу противник, развърнал се на позицията на около два км югоизточно от с. Жижила. На подразделението отново е възложена отговорността да поддържа връзката по десния си фланг с 1-ва дружина от 48-и, а по левия – с 6-и маршеви полк. Поради мъгливото време полкът, в чийто състав е дружината, предприема настъпление към 9,30 ч. За предстоящия бой 9-а и 10-а рота

са изведени в първа линия (ешелон), а 11-а и 12-а са оставени като дружинна поддръжка. Действията се развиват успешно, в резултат на което неприятелските сили са отблъснати, а подразделението продължава настъпателните си движения и достига в района североизточно от Мачин, на около 700 крачки от главната отбранителна позиция на руските войски. При изнасянето си към посочения район дружината се натъква на силния огън на противника, което я принуждава да пристъпи незабавно към укрепване на достигнатия рубеж. През нощта оборудването на позицията продължава. В процеса на довършителните работи получава усиление от четири тежки картечници, които са изпратени от командира на 11-и маршеви полк, като три от тях са развърнати незабавно в бойно положение²⁴⁾.

На следващия ден настъплението започва след завършването на артилерийската подготовка. В хода на общите усилия 3-а дружина от 11-и маршеви полк се насочва стремително към противниковата позиция. На дистанция от около 200 крачки подразделението открива силен огън, в резултат на което не след дълго защитниците ѝ са принудени да се оттеглят неорганизирано към кота 110. С настъпването на нощта дружината се укрепява стабилно на хребета северно от гр. Мачин. Същевременно е установено взаимодействието със съседите по двата фланга от състава на 6-и маршеви и 48-и пехотен полк. При изнасянето за настъплението е тежко ранен командирът на 10-а рота подпоручик Ганчо Ганев, а също и командирът на единия от взводовете на същата рота – офицерски кандидат Т. Палавеев. При тази ситуация командването на ротата се поема от ротния фелдфебел – старши подофицер Н. Тодоров, който умело се справя с възложените му задължения²⁵⁾.

За този боен ден резултатите са следните. Освен посочените ранени, които са от състава на 10-а рота, загубите на дружината възлизат на петима убити, 19 ранени и един безследно изчезнал. В хода на боя са изстреляни 12 500 патрона. В боя се отличават командирът на ротата подпоручик Ганев, офицерският кандидат Палавеев и старши подофицерът Тодоров, а така също фелдфебел Ст. Христов, който увлича подчинения си състав от 9-а рота да проникне в позицията на противника. От придадените усиления се отличават вахмистърът на 2-ри картечен ескадрон Т. Иванов, както и командирът на картечната рота от 4-ти маршеви полк – поручик Германов²⁶⁾.

5. Ехо от отминалите събития

След проведеното настъпление се установява определено затишие, което позволява на подразделенията и частите, ангажирани в бойните действия, да си отдъхнат и да се приведат в ред. На следващия ден след боевете – 4 януари, 1-ва дружина остава на достигнатия рубеж до 12 ч., а след получената заповед от командира на Сборния полк се отправя за град Мачин, където привечер се разполага на квартири. От своя страна, 3-та дружина продължава настъпател-

ните си движения на 4 януари, като предприема изнасяне по пътя, преминаващ покрай заблатените участъци, след което се насочва към с. Гечет на р. Дунав. На следващия ден – 5 януари, след окончателното прочистване на района от силите на противника, които се оттеглят от татък р. Дунав, се присъединява към 1-ва дружина и също се разполага на квартири²⁷⁾.

Последното от подразделенията, които влизат в състава на 11-и маршеви полк, е 2-ра дружина. Тя към 1 януари остава разположена на лагер в района на р. Изворморилор, където остава до 3 януари заедно с картечната рота. На двете подразделения е поставена задачата да охраняват и подпомагат движението на батареите при изнасянето им към района, разположен източно от кота 108,4. Към 11,30 ч. настъпва промяна в разпорежданията. По указание на командира на 3/4 бригада дружината напуска прилежащия около батареите район и се насочва към височините, отдалечени на около 4 – 5 км от кота 364. След това настъпва поредната промяна в отдадените разпореждания. Към 15,30 ч. подразделението получава задачата да заеме последната скалиста височина, разположена североизточно от град Мачин. На нея тя се развърща като поддръжка на 48-и пехотен полк. Малко по-късно, към 17 ч., се установява на 500 крачки зад бойното разположение на 48-и пехотен полк в долината източно от шосето Мачин – Жижила. На 4 януари, като полкова поддръжка, дружината участва в настъплението към кота 110. Поради факта, че противникът се е оттеглил вече от височината, се установява на лагер на 2 км зад нея. На следващия ден – 5 януари 1917 г., към 12 ч., пристига в гр. Мачин²⁸⁾.

Изводи

На базата на описаните събития категорично може да се каже, че личният състав от дружините на 11-и маршеви полк проявява голямо мъжество, доблест и всеотдайност в хода на бойните действия.

Подразделенията не само изпълняват възложените им отговорности, но и допринасят за изпълнението и на общата задача, стояща пред настъпателната групировка. Следва да се подчертае особената заслуга в тази насока на 1-ва дружина, която демонстрира висока морална и физическа издръжливост. Тя не просто престоюва под обстрел в продължение на осем часа, а оказва и морален натиск върху самия противник. Той остава респектиран от проявеното хладнокръвие и издръжливост и не контраатакува. Нещо повече – оценявайки своевременно обстановката след настъпилите колебания у руските сили, дружината със своя пример увелича останалите части в стремителни и решителни действия.

Успехът на българските войски е обусловен от няколко фактора.

Личният състав е отлично обучен и мотивиран, придобил е боен опит в предишните боеве. Руският изследовател Василий Каширин посочва като една от основните причини за неуспеха на руските действия в Добруджа „забележителните бойни качества на българските войски, ефективното взаимодействие меж-

ду българските, германските и турските сили, тяхната наситеност със съвременна военна техника и артилерия“ (Kashirin 2016, 50).

Направените констатации са напълно основателни. Българският войник е с висок боен дух. Той разбира участието си в бойните действия на Добруджанския фронт като задължение да бъде разгромен противник, който си е присвоил български земи. Вярата в справедливостта на каузата, на която служи, го подтиква да действа уверено и смело. За разлика от него дошлите да подпомогнат своя съюзник руски войски не виждат особен смисъл и мотивация за действията си. Повечето от тях нямат боен опит, а честите смени, които се налагат за усилване на различни участъци от фронта, довеждат до умора от преходите и апатия. Генерал Андрей Зайончковски отбелязва следното: „Към общата умора от войната, към моралното и физическото изтощение на лошо облечените и обучени работническо-селски маси се прибави и гладът. Дисциплината от ден на ден падаше, неизпълнението на разпорежданията на офицерите се превърна в обичайно явление. Двете години тежка война без видими успехи, без надеждната ѝ подготовка с разрушени кадри, със загиналия опитен офицерски състав и при неоправдаващото в по-голямата си част своето назначение висше командване, не можеха да не окажат въздействие на основната маса от руската армия“ (Zaionchkovski 1938, 104).

Валентин Събков също отбелязва ниския боен дух на руските войски от този период. В изследването си, посветено на съдържанието на руските архиви и историография за действията на Добруджанския фронт, отбелязва следното: „Обръщам внимание на фонд 2003. В него се съдържат донесения за политическото настроение на войските; за желанието на войниците да бъде сключен мир; за откази за изпълнение на заповеди; за бягството на прапорщик Станкевич при българите и др.“ (Sabkov 2016, 482).

За разлика от своя противник, българските войници проявяват дисциплинираност и инициативност. Противно на очакванията, че ще проявят нерешителност в действията си, те са спокойни, уверени и твърди. Преодолели са психическата бариера, че им се налага да воюват срещу армията на своята освободителка. Закалката от боевете, които са водили преди това, спомага да се държат адекватно, когато попаднат под обстрел, поради което не се огъват под ожесточения пушечен и картечен огън.

Предвид спецификата на попълване на маршевите части с команден състав, офицерите и подофицерите в тях, в по-голямата си част, са от запаса. Те са достатъчно улегнали, притежават необходимия опит (организационен, житейски и боен), което им позволява да вземат обосновани и адекватни на обстановката решения. Това, от своя страна, повишава вярата на войниците в техните командири и началници и им дава основание да действат стремително и бързо.

Оръжието, с което са снабдени маршевите полкове, също оказва своето влияние. Поради недостига на пушки „Манлихер“ войниците са въоръжени с вин-

товки „Мосин“. Те се отличават със своето просто устройство, възможност за лесно обслужване и надеждност. В резултат на своите конструктивни особености се оказват достатъчно пригодни за теренните и климатичните условия на Добруджанския фронт. Споменатите факти и подробности не са самоцелни. Вярата в качествата и надеждността на собственото въоръжение се оказва важен стимулиращ фактор.

Осъществено изследване за участието на дружините от полка в боевете за овладяването на Мачин потвърждава недвусмислено убеждението, че българските историци следва да отдадат дължимото внимание и да отправят своите проучвания към дейността на такива части като маршевите. Това е осъзнато още от самите участници в събитията. Показателни в тази насока са думите на подполковник Марин Димитров – офицер от 11-и маршеви полк: „Те нямаха писана история, но записаха дела!“ (Dimitrov 1940, 3).

Условията, в които дружините от 11-и маршеви полк водят бойни действия, са изключително тежки и неблагоприятни, но не са в състояние да сломят волята за борба на личния състав. С удържаните победи те дават своя принос за овладяването на силно укрепените позиции в района на Мачин и за достигнатите мащабни успехи от 3-та армия на Добруджанския фронт.

БЕЛЕЖКИ

1. ДВИА, ф. 380, оп. 1, а. е. 1, л. 1, 1 гр.
2. ДВИА, ф. 380, оп. 1, а. е. 1, л. 1, 1 гр.
3. ДВИА, ф. 380, оп. 2, а. е. 4, л. 3.
4. ДВИА, ф. 740, оп. 1, а. е. 15, л. 82.
5. ДВИА, ф. 740, оп. 1, а. е. 15, л. 91.
6. ДВИА, ф. 740, оп. 1, а. е. 15, л. 91.
7. ДВИА, ф. 740, оп. 1, а. е. 15, л. 93.
8. ДВИА, ф. 380, оп. 2, а. е. 4, л. 181.
9. ДВИА, ф. 380, оп. 2, а. е. 4, л. 181.
10. ДВИА, ф. 380, оп. 2, а. е. 4, л. 176.
11. ДВИА, ф. 380, оп. 2, а. е. 4, л. 176, 176 гр.
12. ДВИА, ф. 380, оп. 2, а. е. 4, л. 176 гр.
13. ДВИА, ф. 380, оп. 2, а. е. 4, л. 176 гр.
14. ДВИА, ф. 740, оп. 1, а. е. 15, л. 97.
15. ДВИА, ф. 380, оп. 2, а. е. 4, л. 177, 178.
16. ДВИА, ф. 740, оп. 1, а. е. 15, л. 96.
17. ДВИА, ф. 380, оп. 2, а. е. 4, л. 177, 178 гр.

18. ДВИА, ф. 740, оп. 1, а. е. 15, л. 97.
19. ДВИА, ф. 380, оп. 2, а. е. 4, л. 179.
20. ДВИА, ф. 380, оп. 2, а. е. 4, л. 179.
21. ДВИА, ф. 380, оп. 2, а. е. 4, л. 179.
22. ДВИА, ф. 380, оп. 2, а. е. 4, л. 179, 180.
23. ДВИА, ф. 380, оп. 2, а. е. 4, л. 167.
24. ДВИА, ф. 380, оп. 2, а. е. 4, л. 167.
25. ДВИА, ф. 380, оп. 2, а. е. 4, л. 167, 167 гр.
26. ДВИА, ф. 380, оп. 2, а. е. 4, л. 167 гр.
27. ДВИА, ф. 380, оп. 2, а. е. 4, л. 195.
28. ДВИА, ф. 380, оп. 2, а. е. 4, л. 195.

ЛИТЕРАТУРА

- Димитров, М., 1940. *Сърцата ни са ваши...: Разкази от войната*. София.
- Зайончковский, А., 1938. *Мировая война 1914 – 1918 гг. Том второй. Кампания 1916 – 1918 гг.* Москва: Государственное военное издательство наркомата обороны Союза ССР.
- Каширин, В., 2016. Кампания русских войск в Добрудже в 1916 г.: Общий оперативный очерк. В: *Първата световна война и България през 1916 г., Сборник с доклади от международна научна сесия 4 – 7 октомври 2016 г.* София: ВА „Г. С. Раковски“, 47 – 50.
- Събков, В., 2016. Добруджанският фронт през погледа на руските архиви и руската историография. В: *Първата световна война и България през 1916 г. Сборник с доклади от международна научна сесия 4 – 7 октомври 2016 г.* София: ВА „Г. С. Раковски“, 2016, 481 – 485.

REFERENCES

- Dimitrov, M., 1940. *Our Hearts Are Yours...: Stories from the War*. Sofia [in Bulgarian].
- Zayonchkovskij, A., 1938. *1914 – 1918 World War. Vol. 2. 1916 – 1918 Campaign*. Moscow: State Military Publishing House of the Peoples's Commissariat of Defense of the Union of SSR [in Russian].
- Kashirin, V., 2016. The Campaign of the Russian troops in Dobrudzha in 1916: a general operational study. In: *The First World War and Bulgaria in 1916, Proceedings of the International scientific session* [October 4 – 7, 2016]. Sofia: 'Georgi S. Rakovski' Military Academy, 47 – 50 [in Russian].

Sabkov, V., 2016. The Dobrudzha front through the eyes of the Russian archives and the Russian historiography. In: *The First World War and Bulgaria in 1916, Proceedings of the International scientific session* [October 4 – 7, 2016]. Sofia: ‘Georgi S. Rakovski’ Military Academy, 481 – 485 [in Bulgarian].

PARTICIPATION OF THE BATTALIONS OF THE 11TH MARCHING REGIMENT IN THE BATTLES FOR THE CONTROL OF THE FORTIFIED POSITIONS IN THE AREA OF THE TOWN OF MACHIN IN JANUARY 1917

Abstract. The study is devoted to little-known facts related to the participation and contribution of the troops of the 11th Marching Regiment to the victory achieved in the battles for control of the heavily fortified area in the Machin. The data presented come to fill the gap in the researches regarding the participation of the marching formations and in particular of the 11th Marching Regiment in the battles as part of the 3rd Army. The presented information helps to clarify and supplement the general picture of the events on the front, by revealing specific details of the course of the hostilities, which so far have not fallen within the scope of attention of the scientific community. Also, a good basis is created for the formation of reasonable conclusions about the significance of the achieved victory.

Archival materials have been put into circulation, which reveal new facts about the battles in the Dobrudzha region. The presented brief information about the marching regiments and the combat history of the regiment helps to clarify the nature and purpose of these units, taking into account the fact that the available information about them is more than modest and insufficient.

The presented data are entirely based on materials from the State Military Historical Archives – Veliko Tarnovo.

Keywords: 11th Marching Regiment; infantry battalion; 3rd Army; subdivisions; Dobrudzha Front; First World War; Bulgarian Army

✉ **Dr. Manush Hristov, Assoc. Prof.**

<https://orcid.org/0000-0001-8222-5964>

“Georgi Benkovski” Air Force Academy

1, Saints Cyril and Methodius St.

5855 Dolna Mitropoliya, Bulgaria

E-mail: MHristov@af-acad.bg